

Opgave 3 Geld en waarde

In 2007 ontstond er een financiële crisis. Banken hadden zeer complexe financiële producten ontwikkeld die plotseling sterk in waarde daalden. Banken durfden elkaar geen geld meer te lenen. Deze ontwikkeling bedreigde al snel het functioneren van het internationale financiële systeem. De crisis leidde zo tot een domino-effect: in steeds meer landen dreigden banken om te vallen. Om dat te voorkomen moesten overheden de banken ondersteunen met belastinggeld.

De financiële crisis was de aanzet tot een wereldwijde economische crisis. Volgens de VN had deze crisis tot gevolg dat het aantal mensen dat wereldwijd in extreme armoede moest leven in rap tempo steeg tot anderhalf miljard. VN-topman Ban Ki-moon deed daarom een oproep aan rijke landen om niet te snijden in de ontwikkelingshulp voor arme landen. Pogges oplossing voor extreme armoede sluit aan bij zijn eigen opvatting over het ontstaan van armoede.

Volgens de analyse van Garrett Hardin geeft Pogges benadering geen oplossing voor het probleem van de armoede.

3p 12 Leg uit dat Pogges opvatting:

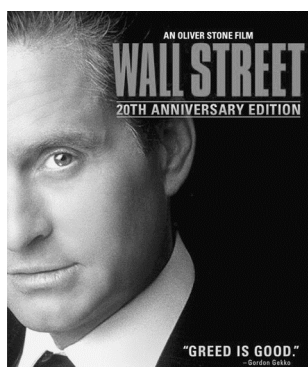
- wordt ondersteund door het verloop van de financiële crisis en
- past bij het beeld van een global village.

Geef vervolgens het argument waarmee Hardin het beeld van een global village en daarmee de oproep van Ban Ki-moon afwijst.

Vlak na het ontstaan van de crisis was er veel boosheid over het gedrag van bankiers en beurshandelaren. Zij hadden zulke ingewikkelde financiële producten ontwikkeld dat klanten de risico's niet meer goed konden inschatten. Bovendien ontvingen veel bankiers ook na het uitbreken van de crisis nog hoge bonussen.

Het is niet voor het eerst dat er vraagtekens worden gezet bij de moraal van de financiële sector, waarin grote risico's worden genomen om zelf veel geld te verdienen. De moraal van de beurshandel werd bijvoorbeeld kritisch verbeeld in de film Wall Street, waarin beurshandelaar Gordon Gekko op meedogenloze wijze de strijd aangaat met zijn concurrenten:

tekst 8

Hebzucht, bij gebrek aan een beter begrip, is goed. Hebzucht klopt. Hebzucht verheldert en omvat het wezen van de zich ontwikkelende geest. Of het nu gericht is op het leven, op geld, op de liefde of op kennis; hebzucht staat steeds centraal in de opkomst van de mensheid en hebzucht zal niet alleen dit bedrijf redden, maar ook dat andere kapotte bedrijf dat de USA heet.

naar: Gordon Gekko in Wall Street (1987)

- In de Millenniumverklaring staat dat solidariteit een kernwaarde voor de eenentwintigste eeuw is en dat “zij die lijden, of de minste baten ondervinden, de hulp verdienen van hen die het meeste profijt ondervinden”. Ook worden doelen over het verminderen van armoede genoemd. Armoede wordt vaak in verband gebracht met gebrek of tekort. Abraham Maslow heeft verschillende soorten behoeften gerangschikt.
- 2p **13** Leg uit dat de doelen van de Millenniumverklaring opgesteld kunnen worden met Maslows definitie van armoede.
Beargumenteer vervolgens of het gedrag van hebzuchtige bankiers past bij de Millenniumverklaring.

- In de sociale filosofie is Thomas Hobbes een van de filosofen die de rol van de staat verdedigt vanuit de natuur van de mens. Lijfsbehoud is volgens Hobbes het belangrijkste kenmerk van de mens en daarom veroordeelt hij hebzucht ook niet. Volgens de Nederlandse filosoof Jeroen Linssen zou Hobbes het wel veroordelen als mensen onrechtvaardige middelen gebruiken om zich te verrijken. Er kan zo namelijk een strijd van allen tegen allen ontstaan en in zo'n toestand is het leven volgens Hobbes “ellendig, eenzaam, beestachtig en kort”.
- Volgens Hobbes kan alleen een staat die de absolute macht heeft over haar onderdanen mensen tegen zichzelf in bescherming nemen. De libertarist Ayn Rand onderzoekt in haar filosofie welke verantwoordelijkheid mensen ten opzichte van elkaar hebben en welke niet.
- Net als Hobbes redeneert Rand vanuit de natuur van de mens. Ze trekt net als Hobbes van daaruit haar conclusies over de rol van de staat.
- 4p **14** Leg voor Hobbes' en Rands opvattingen over hebzucht uit:
- in welk opzicht hun mensbeeld overeenkomt en
 - in welk opzicht hun opvatting over de rol van de staat verschilt.
- Beargumenteer vervolgens:
- of tekst 8 aansluit bij de sociale filosofie van Hobbes en
 - of tekst 8 aansluit bij de sociale filosofie van Rand.

Er bestaan ook banken die zeggen geen grote risico's te nemen om geld te verdienen. Deze banken willen niet beleggen in wapens of in bedrijven die hun medewerkers uitbuiten of het milieu vervuilen.

In het reclamespotje van één van deze banken wordt gezegd:

tekst 9

We leven in een geweldige tijd. De vrijheid die we hebben, wat we allemaal weten en kunnen, hoe we met elkaar verbonden zijn; ieder van ons kan iets op de agenda zetten en gehoord worden. Misschien realiseer je je dat niet eens, maar wat je elke dag doet maakt verschil. Jij bepaalt wat je met je euro doet, of juist niet doet. Elke handeling, hoe klein ook, zet iets in beweging. Al die handelingen bij elkaar zorgen voor de grote, de echte verandering. Een verandering naar een andere economie: eerlijker, menselijker, groener.

naar: reclamespotje Triodosbank

Het optimisme in het reclamespotje staat tegenover de sombere analyse van Hardin: de wereld als tragedie van de meent.

3p **15** Leg uit dat de tragedie van de meent:

- volgens Hardin een verklaring voor armoede geeft, maar
- volgens tekst 9 een te simpel beeld is.

Beargumenteer vervolgens met een afweging van deze twee standpunten of jij invloed kunt uitoefenen op de wereldeconomie.

Sinds het begin van de financiële crisis is er wel het een en ander veranderd in het bankwezen, maar volgens velen nog te weinig. Er is nu meer toezicht, maar de banken verkopen nog steeds riskante financiële producten en keren nog steeds hoge bonussen uit aan hun eigen topmensen. Ook consumenten gaan op dezelfde voet verder met het afsluiten van ingewikkelde leningen.

Vanuit Rawls' theorie over sociale rechtvaardigheid kun je beargumenteren dat het nooit uitsluitend de verantwoordelijkheid van consumenten, spaarders of beleggers mag zijn om het bankwezen rechtvaardig te maken. Je kunt namelijk stellen dat het bankwezen tot de basisstructuur van de samenleving behoort. Zelfs wanneer onze vorm van bankieren het grootste geluk oplevert voor het grootste aantal mensen moeten we op grond van Rawls' theorie het bankwezen toch hervormen.

2p **16** Geef aan waarom sociale rechtvaardigheid volgens Rawls de basisstructuur van de samenleving als voornaamste object heeft.

Leg vervolgens uit dat een onrechtvaardig bankwezen dat weliswaar het grootste geluk voor het grootste aantal mensen oplevert, volgens de theorie van Rawls toch hervormd zou moeten worden.